

М. Г. Дегтярьов, І. М. Малакова

Миколи Набережного церква

МИКОЛИ НАБЕРЕЖНОГО ЦЕРКВА у Києві – православний храм на Подолі. Ін. назви – церква Миколи Чудотворця Набережного, Набережно-Микільська. Розташ. на розі вул. Г. Сковороди і Почайнинської; пам'ятка архітектури пізнього укр. бароко, побудовано 1772–75 за проектом арх. І. Григоровича-Барського. Муровану церкву споруджено на добровіл. пожертви навпроти місця, де від 11 ст. стояла дерев. церква. За нар. переказом, давній храм на честь св. Миколи зведений на березі річки, де втопилося немовля; батьки звернулися з молитвою до св. Миколи, і сталося чудо – дитя знайшли живим у Софій. соборі (див. Миколи Мокрого Ікона). Перша писемна згадка про церкву на цьому місці датується 1543. У серед. 16 ст. тут існувала дерев. парафіял. церква Миколи Набережного. Під час пожежі 1677 храм зруйновано, на його місці коштом київ. вйта Ф. Ждана збудовано нову дерев. церкву (на плані Києва 1695 її зображено дерев. однобаневою з однією вітвар. апсидою). Наприкінці 1750-х рр. коштом козаків Київ. і Ніжин. полків здійснено капітал. ремонт. 1811 церква постраждала від пожежі, згодом відновлена зі збереженням первіс. вигляду. Церква цегляна тинькована, має центричну композицію, складається з високого центр. об'єму зі слабо виявленим хрещатим планом, завершеного восьмигран. підбанником із півсферич. банею, непрозорим ліхтариком і маківкою. Характерна особливість – єдиний підбанник з арковою колонадою зі здвоєних колонок коринф. ордера. У 4-х напівкруглих у плані конхах розміщено вітвар і сходи. Наріжжя центр. об'єму підкреслено здвоєними пілястрами з витонченими коринф. капітелями. Зі сх. фасаду в наріжжя вбудовано невисокі квадратні в плані камери – хрещальню та ризницю. На конхах і підбаннику збережено ошат. барок. декор, вікна верх. ярусу та фронтиони мають обрамлення з більш стриманим профілюванням і слідами пізніших переробок. До зх. конхи прилягає восьмигранний у плані ґанок, який первісно мав вигляд шатра на 8-ми колонах, у 2-й пол. 19 ст. перероблено на закрите приміщення – бабинець. На хори ведуть кам'яні сходи в товщі стіни, що продовжуються на горище. 1837 церкву розписали, а 1852 поновили, збільшивши обсяг

розпису. Осн. частину живопис. композицій виконано в 1830–50-х рр., зокрема в стриманій академ. манері, властивій добі класицизму, зображено 12 апостолів у простінках між вікнами підбанника і 4 євангелістів на парусах. Усі розписи в багатьох місцях під час поновлення 1882, 1887, 1898, 1915 пошкоджено. Шедевром іконопис. мистецтва є ікона «Св. Микола Мірлікійський» (1-а пол. 17 ст.). Збережено дерев. різьблений іконостас 1852 у формах пізнього класицизму. 1861–63 із зх. боку зведено шатрову дзвіницю з теплою церквою, що стилістично не поєднана з церквою Миколи Набережного (арх. М. Іконников). 1971–72 під керівництвом І. Дорофієнко проведено консервацію розписів; у 1970–80-х рр. – часткову консервацію і реставрацію стінопису, різьблення та живопису іконостаса (різьбярі М. Базько, Ю. Євлашевський, І. Криницький, позолотник В. Урванов). Реставрацію пам'ятки здійснено 1985–90 за проектом арх. І. Малакової та Г. Церковняка (брав участь В. Отченашко). У 1990-х рр. художник-реставратор В. Подкопаєва відтворила 4 ікони празник. ряду в медальйонах центр. частини іконостаса: «Преображення», «Вхід до Єрусалима», «Стрі-тення», «Вознесіння». За збереженими фото іконостаса художники С. Баяндін та Ю. Гуденко створили нові ікони замість втрачених: «Таємна вечеря», «Різдво Христове», «Хрещення Господнє», «Апостол Іоанн», «Апостол Лука»; художник-реставратор В. Шевчук – ікони в медальйонах цар. врат. Деякий час церква виконувала функції кафедрал. храму УАПЦ. Метричні книги (1737–1919) зберігаються в ЦДІА України в Києві. Богослужіння не припиняли у рад. часи до 1960, відновили 1992. Київ. фонд культури біля церкви 1993 встановив па-м'ят. хрест із дзвоном на честь тих, хто поклав життя на вівтар України (арх. А. Ігнащенко).

Рекомендована література

1. Толочко Л. І., Дегтярьов М. Г. Подільські храми Києва. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Миколи Набережного церква / М. Г. Дегтярьов, І. М. Малакова// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-64461>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).